

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje i Zelina)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Gradskog muzeja Bjelovar

Glavni i odgovorni urednik: Goran Jakovljević

Tehnički urednik: Željko Vukčević

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar), Miroslav Klemm (Varaždin), Smiljka Marčec (Čakovec), Rastko Pražić (Kutina) i Antun Stišćak (Koprivnica)

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Gradski muzej Bjelovar

Za nakladnika: Božidar Gerić

Tisak: COLORPRINT Bjelovar

Broj 13 - ožujak 1990.

God. XIII.

Naklada: 900 komada

Naslovna stranica: Keltski novac iz Ribnjačke kraj Bjelovara, 1. st. pr.n.e.

A-990/92

Problem funkcioniranja osnovnih vidova muzejske djelatnosti u uvjetima obnove muzeja

Povodom teme ovog broja Muzejskog vjesnika, pokušat ću iznijeti neka svoja zapažanja i iskustva stečena šestgodišnjim radom u vrlo specifičnim uvjetima u kojima se Gradski muzej Varaždin nalazio.

S obzirom da je naša ustanova punih šest godina živjela specifičnim životom uvjetovanim procesom obnove vrlo vrijednog kulturnopovijesnog zdanja u kojemu se muzej nalazi, što je u svakom slučaju pozitivan proces koji obećava bolje sutra, početak moga djelovanja u muzeju točno se poklapa s ovim izuzetno burnim razdobljem.

Tako sam se na svu sreću ili nesreću, već na početku rada, sučelice našla s gotovo kompletnim muzejskim inventarom Etnografskog i Kulturnopovijesnog odjela, koji je pred naletom nestrpljivih ali radišnih ruku raznih majstora i majstorčića, silom prilike našao utočište u skućenim prostorima Starog grada, koji u tom trenutku nisu ulazili u početnu fazu rekonstrukcije.

Što više, dio etnografskog inventara, zatečen je "deponiran", bolje rečeno uskladišten očito bez nadzora stručne osobe, u Lančanoj kuli koja je dio kompleksa Starog grada, a čiji je sadržaj sličio vandalski razorenoj grobnici. Naime, gotovo kompletan etnografski materijal isključivo drvene strukture, "deponiran" je u tom prostoru sistemom slaganja lomače, u čijem plamenu bi trebao zauvijek nestati vrijedan "balast" tradicijskog kulturnog nasljeđa.

Blještavilo i sjaj stalnih postava Kulturnopovijesnog i Etnografskog odjela, doduše među dotrajalim zidovima i patiniranim prostorima, bila je samo bliža prošlost, fotografski dokumentirana kao podsjetnik za buduća vremena.

Smatrajući zatečenu situaciju privremenom, ubrzo sam se i sama našla u istoj konfuziji ponovnog preseljenja fundusa, odnosno

ispražnjavanja prostora Starog grada, zahvaćenih sljedećim etapama obnove.

Htjeli ili ne htjeli, u tim smo trenucima bili prinuđeni prilagoditi i tako nedostatne prostore novoj funkciji, smjestivši naše kulturno nasljeđe na najbolji mogući način, a zanemativši pritom osnovne muzejske zakone. U cjelokupnoj zamršenosti ovog posla, najbitnije pravilo igre bilo je sačuvati kontrolu nad materijalom, respektirajući osnovne principe onemogućavanja intenziviranja sakupljačke strasti eventualnih, dakako anonimnih početnika ili već pasioniranih sakupljača starina.

Svjesni težine situacije, bez obzira na skorbu svijetlu budućnost, teško smo odolijevali pitanju savjesti – da li ne plaćamo previsoku cijenu u korist uređenja prostora, a na uštrb muzejskih ekspanata, tim više što će upravo njihov veliki dio dobiti svoje značajno mjesto u obnovljenim prostorima muzeja. Time je pitanje – da li smo smještajem kulturnih dobara u muzej, u ovom trenutku ne uzimajući u obzir realnost postojeće situacije, dovoljno učinili da materijal zaštitimo od daljnjeg propadanja – ostalo otvoreno.

I već kako sam rekla, uz prisutnu problematiku prostora za deponiranje građe ovih dvaju odjela i njenu zaštitu, već od samog početka restauracije Starog grada, prisutan je problem smještaja Etnografskog odjela. Naime, u novoj koncepciji stalnog postava Starog grada nije predviđen njezin ponovni postav, koji je ionako ranije bio ograničen na samo četiri izložbene prostorije. Tako fundus Etnografskog i Kulturnopovijesnog odjela zajednički dijeli sudbinu privremenog smještaja, čekajući bolja vremena.

Iz godine u godinu, zahvati rekonstrukcije uzimaju sve više maha, čime se raspoloživost prostora za deponiranje građe rapidno reducira, a spasonosni izgledi za seljenje Etnografi-

je iz Starog grada i dalje su STATUS QUO. Time je ovaj odjel i dalje ostao jedan od žarišnih problema naše ustanove. Kako su i u ovom trenutku perspektive novog prostora za njen smještaj još uvijek neizvjesne, a mogućnosti za pravilno deponiranje njenog fundusa ograničene, Etnografija i dalje pred šestogodišnjim "otkaznim rokom", maše bijelom zastavom nemoći.

Konkretnost situacije, očiti je dokaz da bez obzira na intenzitet naših potreba, htijenja i nastojanja da se dio redovne djelatnosti ovog odjela normalizira, kao i prisutnost mogućih konkretnih rješenja u rješavanju prostora za njen smještaj, nismo u mogućnosti sprovesti samostalno radikalnija rješenja. Time, čini se, kompleksnost ovog problema ostaje interna stvar našeg muzeja, na milost i nemilost zuba vremena.

Važno je naglasiti i to, da smo obnovom tako velikog zdanja kao što je Stari grad, dobili vrlo malo adekvatnog prostora za depoe, koji svojom veličinom, funkcionalnošću i mogućnosti prozračivanja, ne zadovoljavaju osnovne muzejske principe.

Jasno je da je u ovako složenim uvjetima rad s materijalom kao i normalno funkcioniranje odjela, dvostruko teže. Prvenstveno zbog skučenosti prostora i brojnosti predmeta nije bilo moguće odvojiti etnografski od kulturnopovijesnog materijala kao jednog od osnovnih preduvjeta njegove sistematske klasifikacije, pohrane, čuvanja i uopće sprovođenja cjelovitog radnog procesa vezanog za muzejski inventar. U uvjetima otvorenog gradilišta, spriječena je svaka mogućnost sukcesivne zaštite materijala što podrazumjeva njegovo čišćenje, pranje, sušenje i prozračivanje. Prvenstveno ovdje mislim na zaštitu tekstilnog materijala koji se u dosadašnjim uvjetima zadovoljavao samo tretmanom naftaliziranja. Isto tako, gotovo je nemoguće u skučenom prostoru odvojiti zaštićene predmete od drveta od nezaštićenih, čime je efikasnost postupka njihove zaštite, bez sumnje, smanjena. Bez uvida u cjelokupan fundus odjela, otežano je vršiti selekciju, odnosno valorizaciju i kategorizaciju inventara, po kriterijima njihovog kulturnohistorijskog značaja i stanja očuvanosti ili ugroženosti. Dakle, rad u depou odnosno sređivanju

muzejske građe, njenom klasificiranju po zbir-kama, sistematskom izučavanju, obradi i konačno prezentaciji, nije moguć ili je vrlo težak u uvjetima u kojima nisu osigurani osnovni uvjeti, prvenstveno vezani uz adekvatan prostor u kojemu se navedeni zadaci mogu nesmetano izvršavati, a koji je osnovna garancija trajnosti i daljeg kontinuiranog očuvanja muzejskog inventara.

Razumljivo je da je kompleksnost radova na sanaciji Starog grada uzrokovala dugoročnost njegove obnove, čime su i navedeni problemi i okolnosti dijelom samo privremeni.

Kako su se radovi na sanaciji Starog grada privodili kraju, na naše veliko zadovoljstvo, neke su se stvari počele bitno normalizirati, a time i postojeći problemi rješavati. Tako se veliki dio kulturnopovijesnog materijala našao u prostorima stalnog postava Starog grada, čime se uvelike ublažila prostorna prebukiranost u privremenim depoima, pa su stvoreni uvjeti da se etnografski materijal konačno izolira i osamostali u svom ograničenom prostoru Starog grada. Lančana kula također je tijekom vremena ugledala svjetlost dana. Iako je njeno saniranje sličilo na senzacionalno otkriće Keopsove piramide koja je u sebi krila materijalnu kulturu 19. i 20. st., s velikim uzdahom olakšanja, kompletan materijal je rekognosciran, preventivno zaštićen i smješten u izdvojen depo u Starom gradu.

I nakon svih navedenih muka po Mateju, sa velikim zadovoljstvom akcentiram da je Etnografija konačno grupirana u zasebnom prostoru, što je u svakom slučaju jedan od koraka naprijed.

Danas, nakon završetka obnove Starog grada i njegovog otvorenja sa stalnim postavom kulturnopovijesnog odjela, ponosni smo i radosni što se još jedan vrijedan objekat naše kulturne baštine, naš simbol grada Varaždina, pridružio nekolicini saniranih i restauriranih objekata povijesne i kulturne vrijednosti u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, koji svojom ljepotom, sjajem i skladom dostojno plijeni pažnju namjernih ili nenamjernih prolaznika. Svojim eksterijerom kao i interijerom, jedan je od rijetkih spomenika kulture koji svjedoči o bogatstvu naše prošlosti.

I na kraju, bez pretenzija tendencioznog zaključka, zaključila bih da je optimizam u jednu ruku spas u rješavanju problema, bez obzira donosilo se ono "step by step" ili stepenicu po stepenicu. Stoga vjerujem da ćemo u predstojećem periodu stići i do zadnje

koja obećava ne samo stepenicu više, već i kompletno rješenje problema smještaja i našeg tradicijskog kulturnog nasljeđa. Time bismo odista opravdali u cijelosti svoja nastojanja, a i nastojanja svojih prethodnika, kao i ustrajali u svojim htijenjima prema budućnosti.

Venija BOBNJARIĆ, Muzej grada Koprivnice

O problemu jedne "nezvanične zavičajne zbirke"

O depoima bi se zaista imalo što pisati, a najviše o problemima i nedostacima koji muče većinu kustosa naših muzejskih zbirki. Gotovo u svim muzejima, vjerujem, vlada isto "opsadno stanje" depoa koji su do grla natrpani predmetima nedostupnim čak i oku, a kamoli ruci muzejskih radnika koji bi se o njima trebali brinuti. A da se tek ne govori o uvjetima koji vladaju u tim prostorijama i koji svojim negativnim predznacima još više pospješuju propadanje pohranjenog dragocjenog kulturnog blaga. Kad kustos radi u takovim uvjetima, pa kad ih usporedi sa onima koji se javljaju u srodnim institucijama u svijetu, ne preostaje mu nego da se zapita o apsurdnosti vlastite situacije. Prije nego me obuzme opća panika zbog nerješivosti našeg zajedničkog problema u današnjoj krizi društva, a napose njegovoj nebrizi za kulturnu baštinu i kulturu uopće, okrećem se jednom drugom konkretnom problemu vezanom uz nepostojanje depoa tamo gdje već postoji određen muzejski fond.

Naime, željela bih skrenuti pažnju na zbirku koju čini oko 260 predmeta materijalne kulture sakupljenih na području mjesnih zajednica koje gravitiraju osnovnoj školi u Ludbregu. Od školske godine 1964/65. članovi Povijesne grupe OŠ "Dragica Kancijan" u Ludbregu započeli su sa sakupljanjem predmeta za buduću zavičajnu zbirku. Njihov osnovni cilj je bio sakupiti što više materijala i na taj način spriječiti njegovu propadanje i uništavanje na terenu kao i iznošenje preko

granica države. Ova akcija nije bila znatnije financijski podržana, jer su tek jednom prilikom bila dodijeljena neznatna sredstva za otkup. Ipak, većina predmeta je dobivena na poklon od žitelja sela općine Ludbreg.

Sakupljanje je trajalo do 1983. godine i do tada se našlo na okupu mnogo vrijednih etnografskih predmeta od keramike (seoska keramika), od drveta (pribor za preradu lana i konoplje i izradu platna, dijelovi seoskog namještaja, posude za čuvanje i pripremanje hrane, pomagala za rad u kući i oko kuće, dijelovi ličnog pribora i opreme), od metala (glačala, svjećnjaci, mlinci), posude od slame i šibe, dijelovi narodne nošnje, a uz sve to i vrijednih primjeraka starog novca.

Predmeti su u početku bili čuvani u školskom kabinetu, a povremeno su bili izlagani u vitrinama na hodniku škole. Godine 1974. zbirka je preseljena u neprikladne prostore dvorca Batthyany i od tada počinju njeni stvarni problemi.¹

Sve dok je zbirka bila smještena u školi ona je i opravdavala svoje postojanje, jer su se učenici redovito brinuli o njoj, a osim toga predmeti iz zbirke su bili i "iskorištavani" kao eksponati za školske izložbe te kao modeli za slikanje. Preseljenjem u prostorije starog grada, učenici gube kontakt sa zbirkom. Iako se ona povremeno održavala, to nije bilo dovoljno da se odupre zaboravu koji je izgleda neminovno slijedio. Period nebrige i zaborava koji traje još i danas, predstavlja zlu sudbinu sakupljenih